

Kitap İnceleme Makalesi

Walter Feldman'ın From Rumi to the Whirling Dervishes kitabının incelemesi

Esra Kılınç¹

Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş: 12 Nisan 2026

Kabul: 23 Haziran 2026

Online Yayın: 30 Ekim 2026

Anahtar Kelimeler

From Rumi to the Whirling Dervishes

Kitap incelemesi

Mevlevî müziği

Osmanlı-Türk müziği

Tasavvuf

Walter Feldman

Öz

Bu çalışma, Walter Feldman'ın From Rumi to the Whirling Dervishes: Music, Poetry, and Mysticism in the Ottoman Empire (2022) adlı eserini eleştirel bir bakış açısıyla incelemektedir. Kitap, Mevlevî geleneğinin tarihsel, estetik, müzikal ve tasavvufi boyutlarını kapsamlı biçimde ele almaktadır. Müzik, şiir, ritüel ve tasavvuf düşüncesi arasındaki karmaşık ilişkileri Osmanlı kültürel dünyası bağlamında değerlendirmektedir. Feldman, Mevlevîliği sadece imparatorluk sınırları içerisinde şekillenmiş bir izole yapı olarak değil, Anadolu, İran ve daha geniş İslam dünyasıyla etkileşim içerisinde gelişen çok katmanlı bir etkileşim havzasının ürünü olarak ele almaktadır. Tarihsel etnomüzikoloji, müzikoloji, kültür tarihi, edebiyat ve tasavvuf araştırmalarını bir araya getiren disiplinlerarası yaklaşımıyla eser, Mevlevî ayininin yapısal evrimini ve ritüel içerisindeki merkezi konumunu derinlemesine çözümlenmektedir. Bu makalede, kitabın temel bölümleri ekseninde, Mevlevîliğin kurumsallaşma süreci, Mevlevî ayininin tarihsel gelişimi, ney sazının sembolik ve müzikal konumu, Mevlevî kültüründe müziğin işlevi ve ayin repertuarının yapısal özellikleri kitapta nasıl ele alındığı incelenmiştir. Kitapta, makam, usul, bestecilik teknikleri ve şiir-müzik ilişkisine yönelik ayrıntılı analizler yer almakta olup, bu durum kitabın müzikolojik değerin artırmaktadır. Feldman belirli müzikal formların tarihsel kökenlerine ilişkin yorumlar ortaya koymuştur. Osmanlı, Anadolu, İran ve Orta Asya müzik gelenekleri arasında bağlantılar kurması da oldukça dikkat çekicidir. Teknik verileri tarihsel ve kültürel yorumlarla bütünleştiren bu kitap, Mevlevî müzikini yüzyıllara sarıh, dinamik bir düşünce ve sanat sistemi olarak tanımlayan temel bir başvuru kaynağı niteliğindedir. Zengin görsel materyaller, kapsamlı kaynakça, ayrıntılı sözlük ve indeks bölümleri de eserin akademik değerini artırmaktadır. Bu yönleriyle kitap, Osmanlı-Türk müziği, etnomüzikoloji ve tasavvuf araştırmaları alanlarında önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

2822-3195 / © 2026 TM

Genç Bilge Yayıncılık tarafından

yayınlanmakta olup, açık erişim,

CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Makaleye atıf için

Kılınç, E. (2026). Walter Feldman'ın From Rumi to the Whirling Dervishes kitabının incelemesi. *Türk Müziği*, 6(Walter Feldman Özel Sayısı), 1-1. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1>

Yazar: Walter Feldman

Kitap Adı: From Rumi to the Whirling Dervishes: Music, Poetry, and Mysticism in the Ottoman Empire

Yayın Yılı: 2022

Yayınevi: Edinburgh University Press

Yayın Yeri: Edinburgh

Sayfa Sayısı: 304

e-ISBN: 978-1-4744-9188-4

Dil: İngilizce

Walter Feldman, Osmanlı müziği, makam kuramı ve Mevlevî müziği üzerine yaptığı çalışmalarla tarihsel etnomüzikoloji alanında öne çıkan araştırmacılardan biridir. From Rumi to the Whirling Dervishes: Music, Poetry,

¹ Öğretim Görevlisi, Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye. Email: esrakilinc@mersin.edu.tr ORCID:

and Mysticism in the Ottoman Empire adlı kitabı, yazarın uzun yıllara yayılan akademik birikimini, arşiv ve kaynak incelemelerini, müzikolojik çözümlerini ve Mevlevî kültürüyle kurduğu doğrudan temasları bir araya getiren kapsamlı bir çalışmadır. Kitap, Mevlevî geleneğini yalnızca Osmanlı müzik tarihi içinde ele almakla yetinmemekte; şiir, tasavvuf düşüncesi, ritüel pratikler, kültürel aktarım ve performans estetiği bağlamında değerlendirmektedir. Bu yönüyle çalışma, Mevlevî ayinini hem tarihsel bir müzik formu hem de Osmanlı kültür dünyasında şekillenen çok katmanlı bir mistik, edebî ve estetik pratik olarak inceleyen disiplinlerarası bir kitap niteliği taşımaktadır. Bu kitap, yazarın Osmanlı saray müziğini konu alan diğer önemli kitabındaki² görüşlerini destekleyici ve derinleştirici niteliktedir

Preface Bölümü

Feldman, *From Rumi to the Whirling Dervishes: Music, Poetry, and Mysticism in the Ottoman Empire* adlı kitabını yazmasındaki amacı ifade ederken Mevlevilikle ilgili mistik öğelerin müzik, şiir, tasavvuf uygulamaları arasındaki karmaşık ilişkinin çözümlenmesi uğraşı olarak sunmaktadır. Feldman kitabın tarihsel etnomüzikoloji bağlamında tanımlamaktadır. Mevleviliği, çok katmanlı, geniş coğrafyaya etkisi olan bir kültür olarak değerlendirirken, aynı zamanda güçlü bir aktarımsal mekanizma olduğunu vurgulamaktadır. Kitabın iki ana bölüm olarak tasarlandığını, birinci bölümde Mevlevî dervişlerinin tarihi ve kültürü konularını, ikinci bölümde ise müzikal analize ayırdığını belirtmektedir. Böylece eser, Mevlevî geleneğini yalnızca tarihsel arka planı ya da müziksel yapısı bakımından değil, bu iki alanın birbirini tamamlayan ilişkisi üzerinden ele alan bütünlüklü bir inceleme niteliği kazanmaktadır.

Feldman'ın kitabını önemli kılan temel unsurlardan biri, Mevlevî ayinini yalnızca Osmanlı müzik tarihi içinde konumlandırmakla yetinmemesi; onu Osmanlı öncesi Anadolu, İran kültür çevresi, İstanbul'daki müzikal oluşumlar ve tasavvufî pratikler arasında gelişen tarihsel devamlılık ve kültürel aktarım ilişkileri içinde ele almasıdır. Bu bakış açısı, kitabın yalnızca bir Mevlevî müziği incelemesi değil, aynı zamanda geniş ölçekli bir kültür tarihi çalışması olarak değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Feldman, Mevleviliği tek bir tarihsel dönemin ya da belirli bir müziksel formun sınırları içinde açıklamak yerine, beş yüzyılı aşan bir aktarım, dönüşüm ve yaratıcılık alanı olarak yorumlamaktadır (Feldman, 2022: xvii).

Acknowledgements bölümünde aktarılan kişisel deneyimler ve mesleki ilişkiler, kitabın yalnızca yazılı kaynaklara dayalı bir inceleme olmadığını; yaşayan müzik geleneği, usta-çırak aktarımı ve doğrudan saha deneyimiyle desteklenen çok katmanlı bir araştırma zemini üzerine kurulduğunu göstermektedir. Feldman, bu bölümde çalışmasının yalnızca müzikolojik, tarihsel ve edebî analizlerle sınırlı olmadığını; bazı bilgilerin kırk beş yılı aşan sanatsal, manevi ve kişisel deneyimlerden beslendiğini ifade etmektedir. Yazarın 1970'lerde İstanbul'daki Halvetî zikir törenlerine katılması, Amerika'daki bazı törenlerde vurmalı çalgıcı olarak yer alması ve Hafız Kemal Tezergil, Sefer Dal ile Kemal Baba gibi isimlerden ilahi ve durak repertuarı çalışması, kitabın tasavvufî müzik pratikleriyle doğrudan temas içinde şekillendiğini göstermektedir. Bunun yanında Niyazi Sayın, Kudsi Erguner, Erol Deran, İhsan Özgen, Necdet Yaşar, Hurşid Ungay ve Cinuçen Tanrıkorur gibi Osmanlı seküler ve mistik müzik geleneklerinin önemli temsilcileriyle kurduğu ilişkiler, çalışmanın yazılı kaynakların ötesinde yaşayan icra geleneği ve usta-çırak aktarımıyla da beslendiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Acknowledgements bölümü, kitabın araştırma zeminini açıklayan tamamlayıcı bir metin olmanın ötesinde, Feldman'ın Mevlevî müziğini içeriden gözlem, doğrudan öğrenme ve uzun süreli kültürel temaslar aracılığıyla değerlendirdiğini gösteren önemli bir metodolojik gösterge niteliği taşımaktadır (Feldman, 2022, s. xxi–xxii).

Introduction: Continuities and Ruptures in the Mevlevî Tradition

Giriş bölümünde Feldman, Mevlevî geleneğini kronolojik bir tarih anlatısı içinde sunmak yerine, süreklilik ve kopuş kavramları etrafında değerlendirmektedir. Yazar, dünya çapında “Whirling Dervishes” olarak tanınan sema töreninin ardındaki tarihsel, kültürel ve müzikal yapıyı görünür kılarken, bu ritüelin yalnızca görsel bir gösteri değil; müzik, şiir ve tasavvuf düşüncesinin birleştiği çok katmanlı bir kültürel miras olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bölümünde Feldman'ın üzerinde durduğu en belirgin tarihsel kırılma, 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla ortaya çıkan dönüşümdür. Yazar, bu yasağın yalnızca tarikat kurumlarının faaliyetlerini sona

² Feldman, W. Z. (2023). *Music of the Ottoman Court: Makam, Composition and the Early Ottoman Instrumental Repertoire*. Brill.

erdirmediyini; aynı zamanda Mevlevî müziğinin aktarım kanallarını, eğitim biçimlerini ve ritüel devamlılığını da ciddi biçimde kesintiye uğrattığını göstermektedir. Bununla birlikte Feldman, bu süreci mutlak bir kopuş olarak değerlendirmemektedir. Halil Can çevresinde oluşan meşk ve sohbet halkaları, Rauf Yekta Bey'in ayinleri notaya alarak repertuarın korunmasına katkı sağlaması ve 1956 yılında mukabelenin yeniden icrasına izin verilmesi, Mevlevî geleneğinin farklı kanallar aracılığıyla varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır (Feldman, 2022, s. 6–8).

Bölüm 1. Defining the Mystical Music of the Mevlevi Dervishes

“Defining the Mystical Music of the Mevlevi Dervishes” başlıklı birinci bölüm, kitabın kavramsal çerçevesini oluşturan temel bölümlerden biridir. Feldman, bu bölümde Mevlevî müziğini yalnızca “dinî müzik” kategorisi içinde değerlendiren yaklaşımların sınırlılığını tartışmakta ve “mistik müzik” kavramını merkeze alarak sema, tasavvufî deneyim, şiirsel ifade ve manevi dönüşüm arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Yazarın dinî ve mistik müzik arasında kurduğu ayırım, Mevlevî ayininin yalnızca ibadet ya da repertuar düzeyinde değil, düşünsel, estetik ve ritüel boyutlarıyla birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu yönüyle bölüm, kitabın sonraki tarihsel ve müzikolojik analizleri için gerekli teorik zemini hazırlamakta; Mevlevî müziğini Türk müziği içinde özgün, teknik açıdan gelişmiş ve yakın benzeri bulunmayan bir müzik-ritüel formu olarak konumlandırmaktadır (Feldman, 2022, s. 13, 28).

Bölüm 2. The Mevlevi Phenomenon

“The Mevlevi Phenomenon” başlıklı ikinci bölüm, Mevlevîliğin tarihsel gelişimini ve Osmanlı kültür dünyası içindeki konumunu açıklamaya odaklanmaktadır. Feldman, Mevlevîliğin Mevlânâ Celâleddin Rûmî tarafından doğrudan kurumsal bir tarikat olarak kurulmadığını; Rûmî'nin düşünsel ve şiirsel mirasının Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi ve sonraki kuşakların faaliyetleriyle tarihsel bir örgütlenmeye dönüştüğünü göstermektedir. Bu bağlamda bölüm, Mevlevîliği yalnızca karizmatik bir kurucu figür etrafında açıklamak yerine, vakıf sistemi, Mevlevî merkezleri, şeyhlik silsileleri, Anadolu ve çevre bölgelere yapılan seyahatler ile Osmanlı kültür çevreleriyle kurulan ilişkiler üzerinden değerlendirmektedir. Böylece Feldman, Mevlevîliğin hem tasavvufî hem de sanatsal bir kurum olarak Osmanlı yüksek kültürü içindeki etkili konumunu ortaya koymaktadır (Feldman, 2022, s. 37–42).

Bölüm 3. Development and Cultural Affinities of the Mevlevi Ayin

“Development and Cultural Affinities of the Mevlevi Ayin” başlıklı üçüncü bölüm, Mevlevî ayininin tarihsel oluşumunu ve farklı kültürel geleneklerle kurduğu ilişkileri incelemektedir. Feldman'ın bu bölümdeki en önemli katkılarından biri, ayinin gelişimini yalnızca yazılı belgelerle değil, Osmanlı minyatürleri, Avrupa seyahatnameleri, gravürler, fotoğraflar ve semahane tasvirleri gibi görsel kaynaklarla birlikte değerlendirmesidir. Nusretname'deki Konya ziyareti tasviri, Ara Güler'in Galata Mevlevihanesi fotoğrafı, Vanmour'un Pera'daki dervişleri betimleyen gravürü ve Kahire semahanesine ilişkin görseller, semanın beden düzeni, mekânsal yerleşimi ve ritüel estetiği hakkında önemli veriler sunmaktadır (Feldman, 2022, s. 67–78).

Kitapta yer alan birçok görsel belge sayesinde, Mevlevî ayinlerine yönelik diğer unsurlar (semazenlerin kıyafetleri, icra biçimi gibi) da anlaşılır hale gelmiştir. Feldman'ın değerlendirmesinde önem kazanan bir diğer unsur, Divane Mehmed Çelebi'nin devir, raks ve selam kavramları etrafındaki açıklamaları üzerinden mukabeleyi yalnızca müzikal ya da koreografik bir yapı olarak değil, tasavvufî düşünceyle biçimlenen sembolik ve performatif bir ritüel olarak değerlendirmesidir (Feldman, 2022, s. 83–84). Bu yönüyle bölüm, Mevlevî ayininin tarihsel, görsel, bedensel ve düşünsel boyutlarını bir araya getiren güçlü bir disiplinlerarası analiz sunmaktadır.

Bölüm 4. The Ney in Mevlevi Music

“The Ney in Mevlevi Music” başlıklı dördüncü bölüm, neyin Mevlevî müziğindeki tarihsel, müzikal ve sembolik konumunu ele almaktadır. Feldman, ney enstrümanını yalnızca organolojik özellikleriyle tanımlanabilecek bir çalgı olarak değil, Mevlevî düşüncesinin merkezinde yer alan kültürel ve manevi bir unsur olarak değerlendirmektedir. Özellikle Mesnevî'nin açılışındaki ney metaforu üzerinden çalgının ayrılık, özlem, aşk ve ilahi kaynağa dönüş düşüncesiyle ilişkilendirilmesi, bölümün tasavvufî çerçevesini belirlemektedir (Feldman, 2022, s. 85–86). Feldman'ın bu bağlamda dikkat çektiği bir diğer nokta, “Kutb-i Nâyî” unvanının Hamza Dede, Osman Dede ve sonraki neyzenler üzerinden sürdürülen bir gelenek olarak değerlendirilmesidir. Bu süreklilik, neyin Mevlevî geleneğinde yalnızca bir icra

aracı olmadığını; manevi temsil, estetik otorite ve kültürel aktarım bakımından ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğunu göstermektedir (Feldman, 2022, s. 86–87). Böylece bölüm, ney enstrümanını hem müziksel işlevi hem de tasavvufi anlamlarıyla ele alan kısa fakat önemli bir inceleme niteliği kazanmaktadır.

Bölüm 5. The Mevlevi Neyzen as an Ideal Representative of Ottoman Culture

“The Mevlevi Neyzen as an Ideal Representative of Ottoman Culture” başlıklı beşinci bölüm, önceki bölümde ele alınan ney enstrümanından hareketle bu kez onu icra eden Mevlevî neyzen figürüne odaklanmaktadır. Feldman, neyzeni yalnızca teknik yeterliliğe sahip bir müzisyen olarak değil; Osmanlı kültürünün estetik, entelektüel ve manevi değerlerini temsil eden seçkin bir kültürel kimlik olarak değerlendirmektedir. Feldman, Mevlevî neyzenliğin Osmanlı kültüründeki çok yönlü niteliğini Kutb-i Nayi Osman Dede örneği üzerinden somutlaştırmaktadır. Osman Dede, yalnızca üstün bir ney icracısı olarak değil; Galata Mevlevihanesi şeyhi, dört Mevlevî ayininin bestecisi, Mi’raciye’nin yaratıcısı, saz eserleriyle Osmanlı repertuvarına katkı sunan bir besteci, kendine özgü notasyon sistemi geliştiren bir müzik kuramcısı, hattat ve Mesnevî hocası olarak tanıtılmaktadır. Bu çerçevede Osman Dede’nin temsil ettiği neyzenlik modeli, icra becerisinin ötesinde entelektüel birikim, estetik yetkinlik, manevi otorite ve kültürel temsil unsurlarını bir arada barındıran seçkin bir kimlik alanı olarak değerlendirilmektedir (Feldman, 2022, s. 117–118). Bu değerlendirme, Feldman’ın Osmanlı kültüründe müzisyen kimliğini yalnızca teknik icra yeterliliğiyle sınırlamadığını aynı zamanda onu eğitim, entelektüel birikim, ahlaki olgunluk ve kültürel temsil boyutlarıyla da ele aldığını göstermektedir.

Bölüm 6. The Position of Music within the Mevleviye

“The Position of Music within the Mevleviye” başlıklı altıncı bölüm, Mevlevilikte müziğin ritüel eşliğinin ötesinde manevi eğitim, estetik terbiye ve kültürel aktarım açısından taşıdığı merkezi konumu ele almaktadır. Feldman, Osman Dede ve Cevrî gibi isimler üzerinden Mevlevihanelerin yalnızca ayin mekânları değil, aynı zamanda müzik, şiir ve tasavvufi eğitimin sürdürüldüğü kültürel merkezler olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle bölüm, kitabın tarihsel çerçevesinden müzikolojik analizlerine geçişi sağlayan önemli bir ara bölüm niteliği taşımaktadır (Feldman, 2022, s. 135–136).

Bölüm 7. The Musical Structure of the Ayin

“The Musical Structure of the Ayin” başlıklı yedinci bölüm, Feldman’ın Mevlevî ayinini doğrudan müzikolojik açıdan incelediği temel bölümlerden biri olmaktadır. Feldman, bu bölümde ayini yalnızca mistik bir tören ya da kültürel miras unsuru olarak değil, makam, usul, selam yapısı, şiir ve ritüel akış arasındaki ilişkilerle kurulan gelişmiş bir kompozisyon formu olarak değerlendirmektedir. Feldman’ın ayin ile fasıl arasında yaptığı karşılaştırma, bu noktada özellikle önemli olmaktadır. Fasil, daha çok din dışı müzik çevrelerine ait süit benzeri bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Mevlevî ayini, ritüel düzenle doğrudan bağlantılı ve kendine özgü bir müzikal kuruluşa sahip bir form olarak yorumlanmaktadır. Birinci selamda devr-i revan, ikinci selamda evfer, üçüncü selamda ise devr-i kebir ve semaî gibi usullerin kullanımı, ayinin ritmik örgütlenmesinin törenin dramatik ve manevi akışıyla birlikte şekillendiğini göstermektedir. Bu yönüyle bölüm, Mevlevî ayininin yalnızca “mistik tören müziği” olarak değil, Osmanlı müziği içinde yüksek düzeyde örgütlenmiş özgün bir ritüel-kompozisyon formu olarak anlaşılmasına katkı sunmaktadır (Feldman, 2022, s. 162–163).

Bölüm 8. Music, Poetry, and Composition in the Ayin

“Music, Poetry, and Composition in the Ayin” başlıklı sekizinci bölüm, Feldman’ın Mevlevî ayinindeki müzik, şiir ve bestecilik ilişkisini en ayrıntılı biçimde ele aldığı bölümlerden biridir. Feldman, özellikle Birinci Selam’ı ayinin kompozisyonel merkezi olarak değerlendirmekte ve bu bölüm üzerinden Mevlevî besteciliğinin yapısal özelliklerini tartışmaktadır. Anonim Dügâh Ayini ile Köçek Mustafa Dede’nin Beyâtî Ayini arasında kurduğu karşılaştırma, erken dönem ayinlerinde hem ortak tekniklerin hem de bestecilere özgü üslup farklılıklarının izlenebilmesini sağlamaktadır. İsmail Dede Efendi’nin Sabâ Ayini’ne ilişkin değerlendirmeler ise ayin formunun zaman içinde geçirdiği estetik ve kompozisyonel gelişimi göstermesi bakımından önemlidir (Feldman, 2022, s. 216). Bu bölümde şiir, yalnızca güfte olarak değil; usul, hece yapısı, makam seyri ve dramatik vurgu ile birlikte besteyi yönlendiren temel bir unsur olarak ele alınmaktadır. Böylece Feldman, Mevlevî ayinini müzik, söz ve ritüel bütünlüğü içinde şekillenen gelişmiş bir sanat

formu olarak değerlendirmektedir (Feldman, 2022, s. 193–217). Bu sayede Mevlevî ayinini sadece dini müzik alanındaki araştırma konusu olmaktan çıkarak Osmanlı estetiğinin çok boyutlu bir araştırma alanına taşır.

Bölüm 9. The Sema’i in the Third Selam and the Son Yürük Sema’i: Nucleus of the Antecedent Samā’?

“The Sema’i in the Third Selam and the Son Yürük Sema’i: Nucleus of the Antecedent Samā’?” başlıklı dokuzuncu bölüm, Feldman’ın Mevlevî ayinindeki semaî formunu daha geniş bir tarihsel ve kültürel bağlamda değerlendirdiği bölümlerden biri olmaktadır. Feldman bu bölümde , Ali Ufki Bey’in London Sloane el yazmasındaki Devran-i Dervişan-i Zi-Şan örneği, Konya Mevlana Müzesi yazması, Dügâh Ayini’nin Üçüncü Selam bölümü ve Sultan Veled’e atfedilen Irak Semaîsi gibi kaynaklar üzerinden semaî formunun erken dönem tasavvufî müzik gelenekleriyle ilişkisini tartışmaktadır. Hârîzm dutar makamı “Ali Qambar”, Neva Bektaşî Nefesi ile Ali Ufki’deki Neva Semaî karşılaştırması ve Uzzal Semaî ile Hicaz son yürük semaî arasındaki bağlantılar ise bu formun yalnızca Osmanlı müziği sınırları içinde açıklanamayacak daha geniş bir tarihsel arka plana sahip olabileceğini göstermektedir. Bu değerlendirme, Feldman’ın semaî formunu yalnızca Mevlevî ayininin iç yapısına ait bir unsur olarak ele almadığını; onu Anadolu, Orta Asya ve Bektaşî müzik çevreleriyle ilişkilendirilebilecek daha geniş bir tarihsel müzik katmanı içinde yorumladığını göstermektedir. Bu nedenle dokuzuncu bölüm, kitabın karşılaştırmalı tarihsel müzikoloji açısından en özgün tartışmalarından birini oluşturmaktadır (Feldman, 2022, s. 221–229).

Postlude: Music, Poetry, and Mysticism in the Ottoman Empire

“Postlude: Music, Poetry, and Mysticism in the Ottoman Empire” başlıklı son bölüm, kitabın tarihsel, müzikolojik ve tasavvufî tartışmalarını bütünlüyci bir çerçevede yeniden değerlendirmektedir. Feldman, bu bölümde Mevlevî ayinini yalnızca müzik, hareket ve görsel düzen içeren bir performans olarak değil; bireyin manevi olgunlaşmasına, bedensel disiplin kazanmasına ve içsel dönüşüm sürecine katılmasına imkân veren bir pratik olarak yorumlamaktadır. Galata Mevlevihanesi’nin son şeyhi Celaleddin Dede’ye atfedilen “semahane insan pişer” düşüncesi, semanın seyirlik bir gösteriden öte, tasavvufî eğitim ve kişisel dönüşüm alanı olarak anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle Postlude bölümü, kitabın müzik, şiir ve mistisizm arasındaki ilişkiyi Mevlevî ayini üzerinden kuran temel yaklaşımını tamamlayan güçlü bir sonuç niteliği taşımaktadır (Feldman, 2022, s. 233–234).

Glossary

“Glossary” bölümü, kitabın sonunda yer alan tamamlayıcı bir sözlük olmanın ötesinde, eserde kullanılan temel kavramların anlam dünyasını belirginleştiren önemli bir bölüm olarak öne çıkmaktadır. Feldman’ın taksim, usul, velvele, zaviye, tekke, tarikat, tasavvuf, tecvit, zikir ve zemin gibi kavramlara yer vermesi, çalışmanın Mevlevîlik, Osmanlı-Türk müziği, tasavvuf ve şiir terminolojisi arasında kurduğu disiplinlerarası yapıyı desteklemektedir. Terimlerin kökenlerinin belirtilmesi ve kavramların yalnızca sözlük anlamlarıyla değil, tarihsel ve kültürel işlevleriyle açıklanması, okuyucunun metni daha bütünlüklü biçimde takip etmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle taksimin Mevlevî neyzenler tarafından geliştirilen “akan ritimli” bir doğaçlama alanı olarak tanımlanması, ney enstrümanının Mevlevî estetiğinde yalnızca sembolik değil, aynı zamanda icra ve doğaçlama geleneği bakımından da merkezi bir yere sahip olduğunu göstermektedir (Feldman, 2022, s. 247).

References Cited

“References Cited” bölümü, Feldman’ın çalışmasının geniş ve disiplinlerarası bir kaynak temeline dayandığını göstermektedir. Feldman, Abdülbaki Nasır Dede’nin Tedkik ü Tahkik ve Tahririye gibi Osmanlı müzik teorisine ilişkin temel metinlerinin yanı sıra Mevlevî kaynaklarını, Fars şiiri geleneğini, tasavvuf literatürünü ve çağdaş müzikoloji araştırmalarını birlikte kullanmaktadır. Bu kaynak çeşitliliği, kitabın yalnızca tarihsel bir anlatı sunmadığını; Mevlevî ayinini müzikolojik çözümleme, teorik metin okuması ve kültürel bağlamlandırma yoluyla değerlendiren kapsamlı bir akademik çalışma niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır (Feldman, 2022, s. 248).

Index

Kitabın sonunda yer alan “Index” bölümü, eserde kullanılan kişi adlarını, müzik terimlerini, tasavvufî kavramları, kurumları ve coğrafi merkezleri sistemli biçimde bir araya getirerek çalışmanın geniş araştırma alanını görünür kılmaktadır. Rûmî, Sultan Veled, Divane Mehmed Çelebi, Köçek Mustafa Dede, Osman Dede, İsmail Dede Efendi,

Abdülbaki Nasır Dede, Ali Ufki Bey, Rauf Yekta Bey ve Niyazi Sayın gibi isimlerin; makamlar, usuller, müzik formları ve Mevlevî merkezleriyle birlikte dizinde yer alması, Feldman'ın Mevlevî müziğini yalnızca kişiler ya da dönemler üzerinden açıklamadığını göstermektedir. Aksine kitap, Mevlevî geleneğini tarihsel aktörler, kurumsal yapılar, müziksel kavramlar ve kültürel aktarım süreçleri arasındaki ilişkiler içinde ele almaktadır. Bu bakımdan Index bölümü, okuyucunun metin boyunca kurulan tarihsel ve müzikolojik bağlantıları takip etmesini kolaylaştıran işlevsel bir rehber niteliği taşımaktadır (Feldman, 2022, s. 262–280). Bu açıdan indeks, yalnızca metinde aranan bilgilere ulaşmayı kolaylaştıran bir dizin değil, aynı zamanda kitabın geniş konu alanını, kavramsal yoğunluğunu ve araştırma örgüsünü ortaya koyan tamamlayıcı bir akademik unsur olarak işlev görmektedir.

Sonuç

Walter Feldman'ın *From Rumi to the Whirling Dervishes: Music, Poetry, and Mysticism in the Ottoman Empire* adlı çalışması, Mevlevî müziğini yalnızca belirli bir repertuar ya da ritüel uygulama alanı olarak değil; tarihsel süreç, tasavvufî düşünce, edebî gelenek, kültürel aktarım ve estetik anlayışla birlikte şekillenen çok katmanlı bir yapı olarak değerlendirmektedir. Eser, Mevlevîliğin kurumsallaşma sürecini ve tarihsel arka planını merkeze almakla birlikte, ayin formunun müzikolojik yapısını, ney enstrümanının sembolik anlamlarını ve şiir ile tasavvuf düşüncesinin müzikle ilişkisini de aynı bütünlük içinde ele almaktadır. Feldman'ın çalışmasını özgün kılan noktalardan biri, Mevlevî müziğini yalnızca Osmanlı dünyasının iç dinamikleriyle açıklamaması; onu Anadolu, İran ve daha geniş İslam kültür coğrafyasıyla kurduğu tarihsel ve kültürel ilişkiler içinde ele almasıdır. Feldman'ın tarihsel belgeleri, görsel malzemeyi, müzik teorisi kaynaklarını, şiir metinlerini ve yaşayan icra geleneklerini birlikte kullanması, çalışmanın yöntemsel açıdan çok katmanlı bir zemine oturduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, eserin tarihsel etnomüzikoloji bakımından güçlü bir analitik derinlik kazanmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla kitap, Mevlevî müziğine odaklanan kapsamlı bir inceleme olmanın yanı sıra, Osmanlı-Türk müzik kültürünün tarihsel, düşünsel ve estetik boyutlarını anlamak isteyen araştırmacılar için de değerli bir akademik kaynak niteliği taşımaktadır.

Kaynaklar

Feldman, W. Z. (2022). *From Rumi to the whirling dervishes: Music, poetry, and mysticism in the Ottoman Empire*. Edinburgh University Press.

A book review of Walter Feldman's *From Rumi to the Whirling Dervishes*

Abstract

This study critically reviews Walter Feldman's *From Rumi to the Whirling Dervishes: Music, Poetry, and Mysticism in the Ottoman Empire* (2022). The book provides a comprehensive examination of the historical, aesthetic, musical, and mystical dimensions of the Mevlevi tradition, exploring the complex relationships among music, poetry, ritual, and Sufi thought within the cultural context of the Ottoman Empire. Feldman approaches the Mevlevi order not as an isolated institution confined to the Ottoman realm but as the product of a multilayered cultural sphere shaped through continuous interaction with Anatolia, Iran, and the broader Islamic world. Employing an interdisciplinary perspective that integrates historical ethnomusicology, musicology, cultural history, literary studies, and Sufi scholarship, the author offers an in-depth analysis of the structural evolution of the Mevlevi ritual and the central role of music within it. This review examines how the book addresses the institutionalization of the Mevlevi order, the historical development of the Mevlevi ayin, the symbolic and musical significance of the ney, the functions of music in Mevlevi culture, and the structural characteristics of the ritual repertoire. Detailed discussions of makam, usûl, compositional techniques, and the relationship between poetry and music substantially enhance the musicological value of the work. Feldman also presents original interpretations concerning the historical origins of specific musical forms while establishing significant connections among Ottoman, Anatolian, Persian, and Central Asian musical traditions. By combining technical musical analyses with historical and cultural interpretation, the book emerges as an essential reference that presents Mevlevi music as a dynamic intellectual and artistic tradition extending across centuries. Its rich visual materials, extensive bibliography, detailed glossary, and comprehensive index further strengthen its scholarly value. Consequently, the book represents an important reference source for researchers in Ottoman-Turkish music, ethnomusicology, and Sufi studies.

Keywords: From Rumi to the Whirling Dervishes, book review, Mevlevi music, Ottoman-Turkish Music, sufism, Walter Feldman